

พุทธพัฒนา

ความแตกต่างระหว่างวิถีคิดแบบตะวันตกกับวิถีคิดแบบพุทธ

วิกฤตการณ์ทั่วโลกขณะนี้ มีผู้เรียกว่า เป็นวิกฤตอารยธรรมตะวันตก (Western civilization) เป็นวิกฤตการณ์ใหญ่ที่ยังมองไม่เห็นว่าจะแก้ไขให้สำเร็จได้อย่างไร

เบื้องหลังที่ลึกที่สุดของอารยธรรมใดๆ ก็คือวิถีคิด

ตะวันตก แม้จะเก่งกาจเพียงใด วิกฤตอารยธรรมตะวันตกน่าจะปองว่า ลึกๆ แล้ววิถีคิดแบบตะวันตกเป็นปัจจัยหลักของวิกฤตการณ์

ประเทศไทยก็ประสบวิกฤตการณ์เรื้อรัง ส่วนหนึ่งก็เป็นปรากฏการณ์ร่วมของวิกฤตอารยธรรมตะวันตก ในฐานะที่เป็นเมืองพุทธ น่าจะลองทบทวนทำความเข้าใจวิถีคิดแบบพุทธ และใคร่ครวญดูว่าจะนำมาสู่การพัฒนาวิถีพุทธ หรือพุทธพัฒนาได้อย่างไรหรือไม่

เปรียบเทียบวิถีคิดตะวันตกกับพุทธ

วิธีคิดแบบตายตัวแยกส่วนกับวิธีคิดแบบกระแสของเหตุปัจจัย

อารยพัฒนา หมูป่าโมเดล

จุดเปลี่ยนมนุษยชาติ

ในทางพุทธนั้น ไม่ถือว่าความคิดเป็นก่อนสำเร็จรูปตายตัว คือไม่ได้เป็นก้อนๆ

แต่ขึ้นกับเหตุปัจจัยอันหลากหลายชั่วขณะใดขณะหนึ่ง

เหตุปัจจัยแต่ละขณะไม่เหมือนกัน

สรุปว่า ความคิดไม่ใช่อะไรที่ตายตัว ขึ้นกับเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามากำหนด เช่น สิ่งแวดล้อม การงาน สถานการณ์ ฯลฯ

สถานการณ์ทีมฟุตบอลหมูป่า ๑๓ คน ที่ติดอยู่ในถ้ำที่เซียงรายและกระบวนกรช่วยเหลือให้ออก จากถ้ำเป็นเรื่องที่โด่งดัง มีผู้คนรู้เห็นทั่วประเทศและทั่วโลก จึงเป็นโอกาสอันยิ่งใหญ่ที่มนุษย์จะได้เรียนรู้ ตัวอย่างของวิถีคิดและพฤติกรรม

กำลังพูดถึงการทำภาพยนตร์เหตุการณ์นี้กัน ผู้ผลิตภาพยนตร์อย่าเสียโอกาสที่จะทำความเข้าใจ ปัจจัยของความสำเร็จของหมู่ป่าโมเดล เพราะโลกทั้งโลกกำลังติดอยู่ในความไม่สำเร็จ ที่จะออกจากวิกฤตการณ์ที่มีความซับซ้อนและยาก

การช่วยทีมหมู่ป่าออกจากถ้ำเป็นเรื่องที่ยากสุดๆ เรื่องหนึ่ง จึงควรเรียนรู้ว่าทำให้สำเร็จได้อย่างไร

ปัจจัยของความสำเร็จมีอย่างน้อย ๘ ประการ ซึ่งอาจเรียกว่าเป็น **มรรค ๘ แห่งความสำเร็จ** มีดังต่อไปนี้

๑. บริหารจัดการ โดยคนในพื้นที่ ซึ่งเผชิญอยู่กับสถานการณ์จริงเฉพาะหน้า

ไม่ใช่โดยอำนาจรวมศูนย์ ซึ่งอยู่ห่างไกลสถานการณ์จริง อันจะทำให้ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ จึงไม่ได้ผลระบบราชการเป็นระบบบริหารที่รวมศูนย์อำนาจ จึงมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ สิ้นเปลืองมาก และก่อความขัดแย้ง

มีตัวอย่างในการต่อสู้ของกองทัพคอมมิวนิสต์จีน เมื่อเริ่มต้นบัญชาการโดยปัญญาชนจีนจากมอสโก ปรากฏว่า แพ้ยับเยิน

ต่อเมื่อเหมาเจ๋อตง ซึ่งอยู่ในพื้นที่เป็นผู้บัญชาการรบ จึงชนะเรื่อยมา

เรื่องการช่วยเหลือทีมหมู่ป่าเป็นการดีที่หน่วยเหนือส่วนกลางไม่เข้าไปบัญชาการ ถ้าเป็นอย่างนั้น เด็กจะไม่รอดชีวิต เราจะต้องจำหลักการนี้มาใช้กับเรื่องอื่นๆ ด้วย ซึ่งก็คือ การกระจายอำนาจให้พื้นที่เป็นผู้บริหารจัดการ

๒. มีการรวมใจเป็นหนึ่งเดียว หรือมีความมุ่งมั่นร่วมกัน

นั่นคือช่วย ๑๓ ชีวิตให้รอด

ตามปกติ บุคคลและองค์กรจะมีใจกระจัดกระจายไปคนละทางสองทาง ไปตามความคิด ตามผลประโยชน์ ตามระบบระเบียบ

การขาดความมุ่งมั่นร่วมกันไม่เป็นพลังแห่งความสำเร็จ กรณีหมู่ป่านี้ ทั้งหมดรวมใจเป็นหนึ่งเดียว หรือมีความมุ่งมั่นร่วมกัน จึงมีพลังมาก

๓. มีการรวมพลังก้าวข้ามความแบ่งแยกทุกประเภท

ไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ พลเรือน ประชาชน ไม่มีการแบ่งแยก ไม่มีชายมีขาว มีเหลืองมีแดง มีชนชั้นใดๆ

ตามปกติ ราชการมีกฎระเบียบและขั้นตอนมากมาย ทำให้เกิดการแบ่งแยก มักถือความเป็นทางการ ไม่สนใจความไม่เป็นทางการ ซึ่งมีความคล่องตัวมากกว่า และอาจมีการแบ่งแยกตามอุดมการณ์

ในกรณีหมู่ป่า มีการรวมพลังก้าวข้ามความแบ่งแยกทุกประเภท ไม่มีใครมาถามว่า “คุณได้รับอนุมัติจากต้นสังกัดหรือยัง”

ถ้าจะมีใครถาม ชาวบ้านก็จะร้องเกี้ยวว่า “เซยเต็มที” จะต้องร่วมกันช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์ให้เร็วที่สุด คุณยังจะมาถามเรื่องการขออนุมัติหาพระแสงอันใด แสดงว่าในความเป็นทางการ (formal) นั้น เน้น form หรือรูปแบบมากกว่าสาระ

ในสถานการณ์คับขันเรื่องช่วยทีมหมูป่า ไม่มีใครยึดถือรูปแบบแล้ว แต่มุ่งสาระมากกว่า คือทำทุกอย่างที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและมีประโยชน์ จึงเกิดการรวมพลังก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกประเภท ไม่คิดเชิงปฏิปักษ์ (Antagonistic)

มาyacคืออย่างหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยไม่มีพลังก็คือ การถือว่าความเป็นทางการสำคัญกว่าความไม่เป็นทางการ อันที่จริง ความไม่เป็นทางการมีมาก่อน ใหญ่กว่า สอดคล้องกับความเป็นจริง และคล่องตัวมากกว่า เพื่อจะมีพลังหลุดออกจากวิกฤตต่างๆ ประเทศไทยจะนำความไม่เป็นทางการมาใช้ให้มาก

๕ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ในสถานการณ์จริง (Interactive learning through action)

การเรียนรู้ของเรามักเป็นการเรียนรู้โดยท่องจำวิชา และในการทำงานก็มักใช้ความรู้สำเร็จรูปตามที่เรียนมา โดยไม่เรียนรู้ในการปฏิบัติ

ในสถานการณ์จริง ทำให้การพัฒนาและการแก้ปัญหาไม่ได้ผล เพราะในสถานการณ์จริงแต่ละเรื่องมีความจำเพาะ ซับซ้อน และพลิกผัน ถ้าไม่เรียนรู้ในสถานการณ์จริง ก็จะไม่เข้าใจความจริง เมื่อไม่เข้าใจความจริงก็ทำให้ถูกต้องไม่ได้

ในสถานการณ์จริง ดังในกรณีการช่วยทีมหมูป่า มีบุคคลและองค์กรเกี่ยวข้องมากมายหลายฝ่าย ทุกคนและทุกฝ่ายล้วนเป็นปัจจัยต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ใครจะไปเก่งคนเดียวเป็นฮีโร่อยู่ก็ไม่สำเร็จ จึงต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง จึงเป็นการเรียนรู้ที่ทรงพลังยิ่ง และช่วยให้ฝ่าความยากไปสู่ความสำเร็จ

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติทำให้เกิดปัญญาร่วม (Collective wisdom) นวัตกรรมอัจฉริยภาพกลุ่ม (Group genius) เป็นพลังทางปัญญามหาศาล ลองสังเกตข้อนี้ดูให้ดีๆ เกิดครับ

๕ แสวงหาและใช้ เทคโนโลยีที่ตรง ประเด็นปัญหาจากทั้ง ในและต่างประเทศ

ด้วยใจเปิดกว้าง มุ่งมั่นช่วยชีวิต จึงแสวงหาความเชี่ยวชาญและเทคโนโลยีที่ตรงประเด็นปัญหามาใช้อย่างเต็มที่และรวดเร็ว ดังที่มีผู้เชี่ยวชาญจากหลายประเทศเข้าร่วม ไม่มีการถือเอาถือเรา

บางแห่ง บางประเทศ บางคน บางสถานการณ์ มีความคิดเชิงชาตินิยม : ฉันทันกว่าคนอื่น มึงไม่ต้องมายุ่ง แบบนี้ไม่ถือว่าเอา การช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์เป็นตัวตั้ง แต่เอาอัตตาของตนนั้นแหละเป็นตัวตั้ง การทำเพื่อเพื่อนมนุษย์ต้องมีหัวใจเปิดกว้าง

๖. ผู้ประสานงานสามารถยึดกุมภาพองค์กรวมและสื่อสารสร้างความเป็นเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายขณะนั้น เป็นผู้มีความสามารถในการจัดการสูง เข้าใจองค์รวมของทั้งหมด สามารถสื่อสารความเป็นเอกภาพท่ามกลางความหลากหลายของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

นี่คือ **อิทธิปัญญา** หรือปัญญาที่ทำให้เกิดความสำเร็จ ปัญญาในการจัดการมีน้อยในสังคมไทย เพราะการศึกษาแบบท่องวิชา ทำให้จัดการไม่เป็น

กรณีทีมหมูป่าติดถ้ำนี้ ถ้าจัดการโดยอำนาจรวมศูนย์ หรือโดยคนในพื้นที่ ซึ่งจัดการไม่เป็น ทั้ง ๑๓ ชีวิตจะไม่รอด

๗. หัวใจของความเป็นมนุษย์

ไม่มีใครเห็นแก่ตัว ทุกคนทำด้วยความเสียสละ ยอมเสียเงินส่วนตัว ยอมให้ที่นาของตนเสียหาย ถ่อมตัวยกย่องผู้อื่น ต้องการช่วยเพื่อนมนุษย์ให้รอดชีวิตอย่างเดียว

นี่คือหัวใจของความเป็นมนุษย์ คือ เมล็ดพันธุ์แห่งความดีที่มีในหัวใจของมนุษย์ทุกคน แต่ถูกกลับฝังเสียด้วยกระแสอำนาจและมายาคติต่างๆ

แต่ในสถานการณ์คับขันเช่นนี้ ธรรมชาตินี้จึงแสดงออกมาจากใจของทุกคน ปรากฏให้เห็นว่า **หัวใจของความเป็นมนุษย์เป็นพลังอันยิ่งใหญ่ในการขับเคลื่อนให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้** เป็นพลังที่เหนืออำนาจ เงิน กฎหมาย และข้อจำกัดต่างๆ สังคมทุกวันนี้ ผู้คนทั้งหมดก็เสมือนติดอยู่ในถ้ำ หากทางออกไม่ได้ในท่ามกลางวิถีทางต่างๆ ต้องคำนึงถึงพลังแห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์

๘. มีการสื่อสารให้รับรู้กันอย่างทั่วถึง เกิดความเป็นสาธารณะ

กรณีช่วยทีมหมูป่าติดถ้ำที่เชียงราย มีการสื่อสารให้รับรู้กันอย่างทั่วถึง ทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก

ยิ่งกว่าละครเรื่องบุพเพสันนิวาสในระดับประเทศ และยิ่งกว่าข่าวฟุตบอลโลกในระดับโลก การมีคนรับรู้กันทั่วถึง ทำให้เกิดความเป็นสาธารณะ

ความเป็นสาธารณะ คือความสว่าง

ในความมืด คนกล้าทำไม่ดี แต่ในความสว่าง ยากที่จะเห็นแก่ตัว

(It is very difficult to be selfish in front of the public)

ไปอ่อนวอนหรือสั่งสอนให้คนทำดีนั้นยาก แต่ถ้าทำให้เป็นสาธารณะหรือสังคมสว่าง ผู้คนไม่กล้าทำผิด ฉะนั้นจะเห็นว่า ท่ามกลางความสว่างที่สดใสที่เชียงราย ไม่มีใครกล้าทำผิด

แต่มีคนเผลอไปถามว่า “คุณได้รับอนุมัติจากใคร” ก็ยังต้องรีบหดหัว หรือกรณีคุณณรงค์ศักดิ์ (ผู้ว่าเชียงรายขณะนั้น) ความเป็นสาธารณะก็เป็นภูมิคุ้มกันให้ท่านจากโครงสร้างอำนาจ ซึ่งอาจทำร้ายท่านได้

เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้ข่าวสารสามารถรับรู้กันได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ถ้าใช้ให้เกิดความเป็นสาธารณะในเรื่องต่างๆ จะเป็นจุดเปลี่ยนประเทศไทย

รวม ๘ ข้ออาจเรียกว่า **มรรค ๘ แห่งความสำเร็จ** หรือ**อาริยพัฒนา** หมูป่าโมเดล ที่เรียกว่า “อาริยพัฒนา” เพราะในมรรค ๘ แห่งความสำเร็จมีความอาริยะอยู่หลายอย่าง จึงจะยกมาให้ดู ๓ อย่าง ซึ่งอาจเรียกว่า **ไตรอาริยะ** คือ...

๑. หัวใจของความเป็นมนุษย์

๒. การไม่คิดเชิงปฏิปักษ์ (Antagonistic)

๓. การรวมพลังก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกชนิด

ลองพิจารณา ๓ ข้อนี้ให้ดีๆ แค่นี้ก็มีความสุขและมีพลังแล้ว

โดยทั่วไป มนุษย์ถูกมายาคติต่างๆ ในรูปของกฎหมาย กฎ ระเบียบ ความเป็นทางการ อำนาจ ผลประโยชน์ ทฤษฎีทางวิชาการ บดบัง**สัจจะแห่งความเป็นมนุษย์** ทำให้ไม่ใช่หัวใจของความเป็นมนุษย์ คิดเชิงปฏิปักษ์ แบ่งแยก แบ่งข้าง แบ่งชั้น นำไปสู่การไม่มีพลัง

แต่ในกรณีปัญหาฉุกเฉินเพื่อช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์ที่ติดอยู่ในถ้ำ ธรรมชาติที่แท้ของความเป็นมนุษย์ ก้าวข้ามมายาคติดังกล่าวทั้งหมด ทำให้เกิด**อาริยพลังอันมหาศาล**

ความจริงนี้แสดงต่อหน้าคนทั้งโลกว่า **ธรรมชาติที่แท้ของความเป็นมนุษย์นั้นมีความดี** แต่มายาคติต่างๆ นั้น **กักขังคนทั้งปวงให้ติดอยู่ในถ้ำ ขาดอิสรภาพและขาดพลัง**

กรณีช่วยทีมหมูป่าออกจากถ้ำที่เชียงราย ประเทศไทย เมื่อเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ค.ศ. ๒๐๑๘ เป็นจุดสำคัญในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ที่ให้วิธีคิดใหม่ว่า...ในตัวมนุษย์นั้นมี**อาริยพลัง** ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของ**สัจจะแห่งความเป็นมนุษย์**ที่มีอยู่จริงในคนทุกคน ประดุจเป็นพลังนิวเคลียร์ในตัวมนุษย์

ถ้าช่วยกันเผยแพร่สร้างความเข้าใจสัจจะข้อนี้สู่มวลมนุษย์ ด้วยวิธีต่างๆ รวมทั้งภาพยนตร์เรื่องหมูป่า ซึ่งจะฉายไปทั่วโลก จะไม่มีครั้งใดอีกแล้วที่มนุษย์ทั้งโลกมีโอกาสที่จะเกิดจิตสำนึกใหม่ (New consciousness) แห่งการเกิดสำนึกในศักดิ์ศรีและศักยภาพในความเป็นมนุษย์ของตนเอง หลุดจากการถูกจองจำในมายาคติ บรรลุความจริง อิสรภาพ และความสุขอันประณีต

เกิดโมตรี้จิตอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง สามารถรวมพลังก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกประเภท เกิดพลังสร้างสรรค์มหาศาล ทะลุความยากนานาประการไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลง ทั้งระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

โลกจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป

รัฐบาลไทยและประเทศไทยควรใช้หน้าต่างแห่งโอกาสนี้ให้ดีที่สุด